

Transnasjonal identitet og transspråking hos unge tilbakeflyttere

Sara Ahmed Karim

Høgskolen på Vestlandet

Sammendrag

Artikkelen tar utgangspunkt i forståelser av transnasjonalisme og transspråking for å få innsikt i forhandlinger om språk og identitet blant andregenerasjon¹ med kurdisk bakgrunn som vokste opp i Vest-Europa og som returnerte til foreldrenes hjemland, den sørlige delen av Kurdistan (nord i Irak). Datagrunnlaget er semistrukturerte intervjuer med 12 unge informanter fra denne gruppen. En kort kurdisk migrasjonshistorie utgjør et nødvendig bakteppe. I det teoretiske rammeverket retter jeg fokus mot identitet og språk på bakgrunn av Levitt og Glick-Schiller (2004) sin forståelse av transnasjonale sosiale felt. Et av hovedfunnene som presenteres i artikkelen, er at bakgrunnen for foreldregenerasjonens flukt påvirket informantenes forhandling om språk og identitet. Ungdommene ble sosialisert inn i regler og institusjoner i oppvekstlandet, mens de samtidig ble eksponert for idéer, verdier og praksiser fra foreldrenes hjemland. I identitetsdannelsesprosessen søkte ungdommene etter symboler, referanser og mening i ulike sammenhenger for å konstruere en selvforståelse. Informantenes opplevelse av sin identitet var tett forbundet med deres beherskelse av to språk. Deres evne til å snakke kurdisk gjorde det mulig å gi uttrykk for deres kurdiske identitet. Språket

¹ Uttrykket «andregenerasjonsinnvandrere» kan gjenspeile og forsterke kategorisering i hverdagslivet (Fouron & Glick-Schiller, 2002, s. 175). I denne artikkelen bruker jeg imidlertid begrepet «andregenerasjon» i et transnasjonalt og mer verdinøytralt perspektiv. Begrepet andregenerasjon er også innen andre studier brukt om personer med migrantbakgrunn som vender tilbake til foreldrenes hjemland; se Levitt og Waters (2002) og Nibbs og Brettell (2016).

i oppvekstlandet var også sentralt for deres selvforståelse ved å ha fungert som deres hovedspråk utenfor hjemmet. Informantene følte på denne måten tilknytning til to samfunn og kunne derfor identifisere seg med begge landene, når de ønsket, og avhengig av kontekst.

Nøkkelord: *transnasjonalisme, transnasjonale sosiale felt, transnasjonal identitet, transspråking, Kurdistan*

Innledning

Ikke alle sider ved migranters liv utspiller seg i landet der de etablerer seg. I dagens globaliserte verden spiller fysiske og menneskeskapte grenser mindre rolle for en betydelig gruppe migranter. Flere og flere mennesker tilhører to eller flere samfunn der de deltar i økonomiske, politiske og kulturelle praksiser. Migranter slår gjerne rot i mottakerlandet, men opprettholder samtidig sterke bånd til opprinnelseslandet (Fouron & Glick-Schiller, 2002, s. 172–173). Begrepet *transnasjonalisme* har derfor oppstått som et forsøk på å fange opp slike prosesser (Guarnizo & Smith, 1998, s. 3). På tilsvarende måte har begrepet *transspråking* oppstått som et forholdsvis nytt perspektiv på språkpraksiser. Begrepet innebærer at flerspråklige personer utnytter ressurser fra forskjellige språk i sin kommunikasjon. På denne måten bruker aktørene hele sitt språklige repertoar for å bedre uttrykke og forstå det som skjer i kommunikasjonssettingen (García & Li Wei, 2019). Transspråkingsbegrepet tar som utgangspunkt at aktørene ikke nødvendigvis forholder seg til nasjonale språk som referanseramme i utøvelsen av språklige praksiser. Dette kan oppfattes som analogt med hvordan transnasjonalisme innebærer en overskridelse av nasjonalstatens grenser som utgangspunkt for forståelsen av sosial praksis. I denne artikkelen har jeg følgende problemstilling: Hvordan har det å vokse opp transnasjonalt formet identitet blant en generasjon med kurdisk bakgrunn som har vendt tilbake til foreldrenes hjemland, og hvordan bruker de unge selv aktivt sin transnasjonale bakgrunn og transspråking i utforming og forhandling av sin identitet? Artikkelen gir en nyanalyse av et datamateriale

som jeg samlet inn til masteroppgaven² min i den sørlige delen av Kurdistan (nord i Irak) i 2016 (Karim, 2018). Det primære datagrunnlaget mitt var semistrukturerte intervjuer med 12 unge medlemmer av andregenerasjon med kurdisk bakgrunn, født og/eller oppvokst i fem ulike europeiske land, som har returnert til foreldrenes hjemland.

I 1991 dannet kurderne en selvstyrt region i den nordlige delen av Irak etter at Saddam Husseins styrker ble drevet ut i etterkant av invasjonen av Kuwait (Alinia, 2004, s. 54; Wahlbeck, 1999, s. 53). Ved å tilby stabilitet og ressurser virket etableringen av en de facto kurdisk stat stimulerende på mange forskjellige transnasjonale praksiser, som reising, økonomiske investeringer og overføring av humankapital (Akkaya, 2012, s. 60). Under de såkalte ti gylne årene mellom 2004 og 2014 etter Saddams fall opplevde Kurdistan en stabil politisk situasjon, sikkerhet og gode økonomiske tider (McKiernan, 2006, s. 318–319; Vindheim, 2016, s. 162–170). Mange kurdere i mottakerlandene i Vesten besøkte hjemlandet for å pleie kontakt med slekt og venner og for å ivareta profesjonelle og økonomiske interesser. Enkelte bestemte seg også for å vende tilbake dit på bakgrunn av den positive politiske og økonomiske utviklingen i Kurdistan i denne perioden (Gran, 2008). Det var ikke bare førstegenerasjon som dro tilbake, men også medlemmer av andregenerasjon, og det er denne andregenerasjonsgruppen som denne artikkelen handler om.

Det er tidligere utført enkelte studier på transnasjonalisme og identitet hos kurdiske migranter av andregenerasjon i Europa (Alinia & Eliassi, 2014; Emanuelsson, 2008; Toivanen, 2014). Så vidt jeg vet har det imidlertid ikke vært utført forskning på denne gruppen i foreldrenes hjemland. Når det gjelder transspråking i norsk sammenheng, har det vært gjort forskning på transspråking mellom norsk og engelsk og mellom norsk og en rekke minoritetsspråk, deriblant kurdisk, særlig i undervisningskontekst (se Beiler, 2021; Dewilde & Beiler, 2021). Det har også vært forsket på transspråking mellom norsk og andre språk enn kurdisk utenfor en pedagogisk kontekst, med vekt på blant annet identitetsuttrykk gjennom transspråking (Johnsen, 2021). Transspråking som perspektiv har imidlertid ikke vært anvendt på kurdiske tilbakeflyttere så langt jeg kjenner til.

² Fokuset i denne artikkelen innebærer en forskyvning av perspektivet i den opprinnelige masteroppgaven som dataene var innhentet for (Karim, 2018), som søkte å belyse identitet og tilhørighet innen transnasjonale sosiale felt.

Teoretisk rammeverk

Transnasjonale migrasjonsstudier oppstod ikke som et eget fagfelt og perspektiv før på 1990-tallet, selv om tidligere forskning på migrasjonsfeltet indirekte pekte på det man i dag ville kalle transnasjonale bånd (Guarnizo & Smith, 1998, s. 4). Perspektivet fikk raskt stor gjennomslagskraft på bakgrunn av det som har vært betegnet som en «transnasjonal vending» (Vertovec, 2009, s. 13) innen forskning på migrasjon. Transnasjonalisme som forskningsperspektiv spredte seg til en rekke forskjellige samfunnsvitenskapelige fagområder (Guarnizo & Smith, 1998, s. 3). Det har alltid vært interaksjon over landegrensene, men som følge av moderne teknologi og kommunikasjon kan migranter i vår tid engasjere seg i dagliglivet til sin familie i opprinnelseslandet på en helt annen måte enn tidligere (Guarnizo & Smith, 1998, s. 4). Det er også blitt lettere for migrantenes barn å utvikle transnasjonale bånd til foreldrenes hjemland (Levitt & Jaworsky, 2007, s. 138).

For å undersøke prosesser, opplevelser og erfaringer blant informantene bruker jeg begrepet «transnasjonale sosiale felt».³ Begrepet viser til nettverk av relasjoner som forbinder aktører over landegrensene, og som de organiserer handling og utveksler tanker gjennom. Begrepet transnasjonale sosiale felt fanger opp at migranter i dag handler på en arena som ikke er ensbetydende med nasjonalstaten, men som spenner over to eller flere land (Levitt & Glick-Schiller, 2004, s. 8).

Levitt og Glick-Schiller (2004, s. 8) utviklet teorien om transnasjonale sosiale felt på grunnlag av den franske sosiologen Bourdieus begrep om sosiale felt. Bourdieu bruker felt-begrepet for å vise hvordan sosiale relasjoner er strukturert gjennom maktstrukturer og maktkamper. Feltet skapes av deltakere som kjemper om sosiale posisjoner (Jenkins, 1992, s. 86). Selv om Bourdieus perspektiv ikke utelukker et begrep om transnasjonale felt, tar han ikke direkte for seg implikasjonene av sosiale felt når feltets grenser ikke er sammenfallende med nasjonalstatenes grenser (Levitt & Glick-Schiller, 2004, s. 8). Manchester-skolen innen sosialantropologi var også viktig for utviklingen av Levitt og Glick-Schillers perspektiv. Denne retningen la nemlig til grunn at migrantene som de forsket på, tilhørte lokale stammesamfunn og moderne industri-

³ En ulempe med det mer generelle begrepet «transnasjonalisme» er at det noen ganger forstås som at migranter bebor et separat rom mellom mottakerlandet og avsenderlandet (Smith, 2002, s. 148).

byer på samme tid. Migrantnettverk som dannet seg mellom disse to stedene, utgjorde dermed et sosialt felt basert på et nettverk av nettverk (Levitt & Glick-Schiller, 2004, s. 9).

Et transnasjonalt sosialt felt oppstår gjennom regelmessig kontakt mellom opprinnelseslandet/foreldrenes hjemland og mottakerlandet/oppvekstlandet. Aktører i transnasjonale sosiale felt eksponeres for sosiale forventninger, kulturelle verdier og handlingsmønstre fra mer enn ett sosialt, økonomisk og politisk system (Levitt & Waters, 2002, s. 9–10). Jeg bruker begrepet transnasjonale sosiale felt fordi aktørene utviklet kunnskap i begge lands kulturer som følge av deltakelse i praksiser knyttet til feltet, gjennom aktivitet i transnasjonale organisasjoner, reising til foreldrenes hjemland, sosiale aktiviteter, etc. For ungdommene i denne artikkelen utgjøres det transnasjonale sosiale feltet av oppvekstlandet samt foreldrenes hjemland (Kurdistan).

Identitet innen transnasjonale sosiale felt

Denne artikkelen legger til grunn en forståelse av identitet som kontekst- og prosessbestemt i samsvar med teoriene til blant annet Levitt og Glick-Schiller (2004). Identitetsdannelse er generelt knyttet til kategorier som etnisitet og nasjonalitet, og for mange unge dannes disse kategoriene i dag transnasjonalt. Andregenerasjon med migrantbakgrunn utvikler sin identitet under påvirkning av personlige, familiære og organisasjonsmessige bånd innen transnasjonale sosiale felt (Fouron & Glick-Schiller, 2002, s.193). Levitt og Glick-Schiller (2004, s. 8) foreslår derfor en tilnærming til samfunnet og sosial tilhørighet basert på begrepet transnasjonale sosiale felt som skiller mellom *ways of being* – de sosiale relasjoner og praksiser som aktørene faktisk er involvert i – og *ways of belonging* – praksiser som signaliserer og uttrykker en bestemt identitet og tilhørighet (Levitt & Glick-Schiller, 2004, s. 11–12; Levitt & Jaworsky, 2007, s. 133). Aktørenes handlinger er ikke alltid sammenfallende med deres identitet og tilhørighet, og man kan derfor skille mellom *ways of being* og *ways of belonging* i det transnasjonale feltet (Levitt & Glick-Schiller, 2004, s. 8, 12).

Aktører innen transnasjonale sosiale felt kombinerer *ways of being* og *ways of belonging* på ulike måter avhengig av den spesifikke konteksten (Levitt & Glick-Schiller, 2004, s. 11). En person kan på den ene siden ha mange sosiale kontakter i opprinnelseslandet uten at vedkommende identifiserer seg som en person som føler tilhørighet til hjem-

landet. Denne personen er da involvert i transnasjonale *ways of being*, men ikke i *ways of belonging* (Levitt & Glick-Schiller, 2004, s. 11). På den annen side kan personer med få eller ingen sosiale relasjoner i opprinnelseslandet eller i det transnasjonale sosiale feltet likevel handle på en viss måte for å vise sin identifikasjon med en bestemt gruppe, sted, land eller nasjonalitet. Fordi disse personene har en forbindelse til *ways of being* gjennom minner, nostalgi eller fantasi, kan de likevel velge å engasjere seg i det transnasjonale sosiale feltet (Levitt & Glick-Schiller, 2004, s. 12). Individuelle aktører kan være en del av et sosialt felt selv om de ikke identifiserer seg med selve feltet og dets kultur. De har mulighet til å handle eller identifisere seg med feltet siden de lever i det, men det er likevel ikke alle som velger å gjøre det (Levitt & Glick-Schiller, 2004, s. 11; Levitt & Jaworsky, 2007, s. 133).

Jeg nærmer meg fenomenene identitet og språk blant ungdommene ved hjelp av begrepene *ways of being* og *ways of belonging*. Begrepet *ways of being* viser, innenfor konteksten av denne artikkelen, til praksiser som ungdommene er involvert i innen transnasjonale sosiale felt (foreldrenes hjemland og oppvekstlandet). *Ways of belonging* går på hvordan deltakelse i feltet senere i deres liv avhengig av kontekst påvirker ungdommenes identitets- og språkvalg.

Transspråking

Transspråking som teoretisk perspektiv oppstod da forskeren Williams (1996, 2002) brukte begrepet om en pedagogisk metode for utvikling av tospråklighet, som blant annet innebar at elever med engelsk som førstespråk vekslet mellom engelsk og walisisk i undervisningen. Senere er perspektivet blitt utviklet videre, blant annet av forskerne García og Li Wei (2019), som en måte å forstå flerspråklige personers språklige praksiser på uten å være begrenset til nasjonale språk som referanseramme, og for å beskrive flerspråklige personers kreative bruk av trekk fra to eller flere språk i sin kommunikasjon og meningsproduksjon.

En bærende tanke i transspråkingsperspektivet er at nasjonalspråkene er kategorier som overskrides av personers mangfoldige og kreative språklige praksiser. Flerspråklige har i henhold til dette perspektivet ett språkrepertoar, som de bruker for å skape mening (García & Li Wei, 2019, s. 39), og som speiler deres personlige historie og erfaringer (Li Wei, 2011, s. 1223). Transspråking innebærer derfor ikke en syntese av

to eller flere språk eller en hybrid blanding, men nye språkpraksiser som utgjør et nytt hele (García & Li Wei, 2019, s. 37–38).

Transspråkingsperspektivet er derfor i tråd med Cook sitt begrep om lingvistisk multikompetanse. Dette begrepet vektlegger på samme måte at språkene en språkbruker benytter seg av, inngår i et overgripende system og danner et samspill som til sammen utgjør personens språklige kompetanse (Cook, 2016, s. 2). Flerspråklige personer innehar derfor en multikompetanse som er grunnleggende forskjellig fra enspråkliges kompetanse. Et såkalt transspråkingsrom oppstår i kommunikasjonen mellom flerspråklige personer når skillene mellom språkene brytes ned (García & Li Wei, 2019, s. 40). Mening skapes i sosialt situerte kontekster som påvirkes av ressursene i miljøet (Canagarajah, 2007). Transspråking gir muligheter til kreativ, kritisk og transformerende *språking*⁴ (*languaging*). Det sistnevnte begrepet kan blant annet defineres som en sosial prosess som stadig rekonstrueres gjennom en følsomhet overfor faktorer i omgivelsene (Canagarajah, 2007, s. 94). Språking innebærer en type språkbruk der etablerte (enspråklige) normer og konvensjoner både overholdes og overtredes (Soja, 1996). Begrepet forutsetter videre en forståelse av språk som aktivitet og prosess utført av aktører som kommuniserer og handler strategisk i en sosial kontekst, i motsetning til et syn på språk som en funksjon av underliggende lingvistiske strukturer eller et produkt av individuell bevissthet (García & Li Wei, 2019, s. 27).

I denne artikkelen bruker jeg forståelser av transnasjonale sosiale felt og transspråking for å få innsikt i samspillet mellom språk og identitet hos ungdommene i mitt materiale. Dette teoretiske rammeverket gjør det blant annet mulig å belyse hvordan ungdommene brukte språket som redskap for å forhandle sin identitet.

Kurdisk historie, språk og migrasjonshistorie

Før jeg går videre, vil jeg gi en kort innføring i kurdisk historie og språk. Kurdistan er en relativt lite kjent nasjon, og bakgrunnsinformasjonen gir nødvendig kontekst for den videre analysen i artikkelen. Kurdistan som territorium er delt mellom statene Tyrkia, Irak, Iran og Syria. Det er også

⁴ *Språking* er Sverreson Holmes sin oversettelse i boken *Transspråking* (García & Li Wei, 2019).

kurdiske minoriteter i Armenia, Aserbajdsjan, Georgia og Turkmenistan (Wahlbeck, 1999, s. 39). Selv om kurdere har sitt eget språk og sin egen kultur, har de ofte blitt forvekslet med arabere, tyrkere og persere, avhengig av den staten de bor i.

Kurdisk er et indoeuropeisk språk som tilhører den iranske språkfamilien. Det finnes et stort antall dialekter og underdialekter (Alinia, 2004, s. 42). De to største dialektene av kurdisk er sorani og kurmanji. I byene Suleimani, Kirkuk og Hawler i Bashur⁵ og i Rojhelat snakkes sorani. Kurmanji er mest utbredt, og snakkes av de fleste kurdere i Bakur og Rojava. Blant kurdere i Bashur snakkes også badini (nært beslektet med kurmanji). I tillegg finnes dialektene gorani, som snakkes i områder i Rojhelat, og zaza, som brukes enkelte steder i Bakur (Vindheim, 2016; Wahlbeck, 1999). Da Kurdistan ble oppdelt mellom ulike stater, tok man i bruk de tilgjengelige skriftsystemene i de ulike landene for å skrive språket. Blant kurdere i den iranske og irakiske delen ble kurdisk skrevet på et tilpasset arabisk alfabet, mens et modifisert latinsk alfabet ble benyttet av kurdere i tyrkiske og syriske deler av Kurdistan (Vindheim, 2016, s. 41). Likevel var det bare i enkelte byer i den irakiske delen at kurdiske barn fikk undervisning i kurdisk som språk på skolen. I andre deler av Kurdistan var kurdisk språk forbudt (Wahlbeck, 1999, s. 51).

Tilstedeværelsen av kurdere i Vest-Europa er et resultat av flere bølger med migrasjon. Siden foreldrene til samtlige av mine informanter kom fra den irakiske delen av Kurdistan, vil jeg i det følgende fokusere på forholdene i dette området. Vi kan snakke om fire store migrasjonsbevegelser av kurdere fra den irakiske delen av Kurdistan etter 1970. De tre første fasene på 70- og 80-tallet skyldes konflikten mellom kurdene og den irakiske staten, mens den siste fasen skyldes indre strid mellom kurdere og internasjonale sanksjoner på 90-tallet (Akkaya, 2012, s. 58). De politiske endringene i området medførte altså en endring i migrasjonens karakter. Dette viste seg etterhvert også å være et mønster i mitt empiriske materiale. Kurderne som migrerte på 80-tallet, hadde vært politiske flyktninger som forlot landet som følge av Baath-partiets undertrykkelse. Mange hadde selv tatt del i den væpnede kampen mot Baath-staten som *peshmerga* – medlemmer av de kurdiske militære

⁵ «Visjonen av Kurdistan som stat omfatter Bashur (Sør-Kurdistan/Irak), Bakur (Nord-Kurdistan/Tyrkia), Rojava (Vest-Kurdistan/Syria) og Rojhelat (Øst-Kurdistan/Iran)» (Vindheim, 2016, s. 14–15).

styrker i den irakiske delen av Kurdistan. Identiteten som *peshmerga* – som kan oversettes med «den som møter døden» – ble en viktig del av kurdisk kultur parallelt med veksten til den kurdiske nasjonalistbevegelsen (Lortz, 2005, s. 66–67). Det var umulig for tidligere *peshmerga*-medlemmer og de øvrige flyktingene på 80-tallet å reise tilbake til områder kontrollert av det irakiske Baath-partiet. Frem til 1991 hadde i tillegg all form for kommunikasjon mellom kurdere bosatt i utlandet og øvrige familiemedlemmer i Kurdistan vært forbudt av det irakiske regimet. Det var først etter 1991, da Baath-partiet mistet kontroll over den kurdiske regionen, at kurderne som hadde forlatt Kurdistan, kunne begynne å gjenoppta kontakten med familiemedlemmer, venner og slektninger som hadde blitt igjen i landet (Gran, 2008). Syv av tolv informanter i mitt datamateriale var barn av tidligere *peshmerga*-familier som hadde flyktet med sine familier fra angrepene i den kurdiske delen av Irak. Deres foreldre hadde vært politisk aktive og var sterke motstandere av daværende irakiske myndigheter.

Flukten fra Kurdistan på 90-tallet fant derimot sted som følge av borgerkrig og indre splid blant kurderne selv, samt av de humanitære konsekvensene av verdenssamfunnets sanksjoner mot Irak. FN opprettholdt sine økonomiske sanksjoner mot Irak og dermed også mot Kurdistan over en periode på nesten tretten år mellom 1990 og 2003. Sanksjonene ble innført som et svar på Iraks aggressive fremferd og som følge av frykt for fremtidig fremstilling og bruk av masseødeleggelsesvåpen. Resultatet ble en av de verste humanitære krisene i verden i moderne tid (Worldfinance, 2017). De som dro i løpet av denne perioden, forlot med andre ord et Kurdistan med svært svak økonomi, men under kurdisk styre. Fem av mine informanter hadde foreldre som hadde forlatt hjemlandet på 90-tallet. Det viste seg at bakgrunnen for foreldrenes flukt påvirket identitet og språk blant ungdommene i mitt datamateriale. Dette avtegnet seg som et mønster i materialet som gjorde det nødvendig å dele inn informantene i to grupper basert på når foreldregenerasjonens flukt fant sted. Jeg vil senere komme tilbake til forholdet mellom årsaken til flukten og ungdommenes forståelse av seg selv og språket sitt.

Når det gjelder kurdernes historie i Norge og antallet kurdere her, er det ikke så lett å finne etterrettelig informasjon. I vestlige land registreres kurdere kun som borgere av det landet der de har sitt statsborgerskap (Tyrkia, Irak, Syria og Iran). Det er for eksempel ulike anslag på hvor mange kurdere som befinner seg i andre europeiske land (Alinia, 2004,

s. 52, 56, 60, 62; Wahlbeck, 1999, s. 62). Det er heller ikke klart hvem kurderne i Norge eller i andre europeiske land er med hensyn til for eksempel utdanning og bakgrunn. Min erfaring fra kurdiske miljø i Skandinavia er likevel at flertallet av kurdere i Norge tilhører gruppen som flyktet på 90-tallet, mens en større andel av kurderne i for eksempel Sverige kom i tidligere faser (se Alinia, 2004).

Metode

Materialet består av kvalitative intervju med tolv informanter som var oppvokst i Vest-Europa, men som hadde dratt tilbake til foreldrenes hjemland. Disse ungdommene var fra fire forskjellige europeiske land: to fra Norge, én fra Tyskland, fire fra Nederland og fire fra Storbritannia. I tillegg var én fra USA. Hovedtema for intervjuene var identitet og tilhørighet ut fra et mål om å finne ut hvordan identitet og tilhørighet ble dannet og forhandlet for en generasjon ungdommer med kurdisk bakgrunn som vokste opp innen transnasjonale sosiale felt. For å få frem informantenes forståelse av sin egen identitet falt valget på det kvalitative dybdeintervjuet som forskningsmetode. Dybdeintervjuer er egnet til å studere meninger, holdninger og erfaringer og for å utforske virkeligheten slik aktørene umiddelbart opplever den – deres livsverden eller verden sett fra aktørenes ståsted (Tjora, 2010, s. 91). Målet mitt var å legge til rette for en fri samtale rundt temaet identitet og tilhørighet slik at informantene kunne gå i dybden på sin forståelse av forsknings-temaet. Jeg gjennomførte semistrukturerte intervjuer med utgangspunkt i en intervjuguide med åpne spørsmål som ga informantene mulighet til å utdype. Intervjuguiden var felles for alle intervjuene. Dette var en strukturert, men samtidig fleksibel tilnærming som gjorde at jeg kunne komme med oppfølgingsspørsmål og prøve å få mer utfyllende svar etter hvert som jeg stilte spørsmålene i guiden. Jeg la vekt på å utforme spørsmålene på en måte som åpnet for refleksjon og utdyping fra informantene selv. Siden jeg ville utforske deres erfaring av virkeligheten, benyttet jeg flest mulig erfaringsnære begreper da jeg utformet spørsmålene, og unngikk erfaringsfjerne, teoretisk ladede begreper, som «identitet». De ble for eksempel spurt om hvordan de hadde praktisert sin kurdiske kultur mens de bodde i oppvekstlandet, og om hvordan de hadde opprettholdt kontakten med Kurdistan og det kurdiske miljøet der.

De ble også spurt om sitt forhold til språk og om hvordan de hadde klart å lære seg kurdisk i oppvekstlandet. I tillegg fikk de spørsmål som kunne kaste lys over deres tilhørighet til foreldrenes hjemland og til oppvekstlandet.

Jeg valgte, av praktiske årsaker, å gjennomføre intervjuene i byen Suleimani – den nest største byen i den kurdiske regionen (nord i Irak). Jeg kommer opprinnelig derfra og antok at jeg derfor lettere kunne finne informanter gjennom familiemedlemmer og andre kjente. To av informantene fant jeg gjennom venner og fem gjennom familiemedlemmer. Resten av dem ble rekruttert gjennom snøballmetoden, altså gjennom informantene selv. Tjora (2010, s. 135) påpeker viktigheten av å reflektere over hvorfor informantene melder seg frivillig til å delta i intervjuer. Samtlige av mine informanter, med ett unntak, hadde høyere utdanning. Det kan ha vært årsaken til at de gjennomgående viste forståelse for viktigheten og relevansen av å delta på en slik undersøkelse. Jeg tror også at mange av dem øynet en mulighet til å få lov til å snakke ut om tema som opptok dem. Som en informant sa til meg: *«Endelig er det noen som spør oss om hvordan det føles å være her. Det er en lettelse å snakke ut om hvordan vi har det; det skjønner du sikkert godt, siden du selv bor der»*⁶.

Jeg valgte å intervjuere personer over 18 år slik at jeg ikke trengte å innhente samtykke fra foreldrene. Videre ønsket jeg å intervjuere personer som var født i Vest-Europa eller som hadde flyttet dit som barn og hadde tilbrakt barndommen og ungdomstiden frem til 18-årsalderen der (såkalte andregenerasjonsmigranter). Jeg valgte denne kohorten fordi jeg ville fokusere på erfaringene til en generasjon med kurdisk bakgrunn oppvokst i Vesten. Alder ved ankomst påvirker sosialiseringen av migranter, og jo yngre du er, jo større er sjansen for at du sosialiseres inn i samfunnet du vokser opp i (Jones-Correa, 2002, s. 222). Tre av informantene var født i Vesten, mens resten var mellom 1 og 6 år gamle da de flyttet sammen med familien til det vestlige oppvekstlandet. De var mellom 19 og 33 år gamle på tidspunktet for intervjuene. Jeg ble tipset om mange potensielle informanter, men de fleste oppfylte ikke mine krav med hensyn til alder og botid i oppvekstlandet. Datainnsamlingen ble gjennomført i september/oktober 2016, etter tillatelse fra NSD og

⁶ Stedsadverbene «der» og «her» i intervjuene er oppført i kursiv for å gjøre det enklere å skille mellom dem. Siden intervjuene fant sted i Kurdistan referer *der* til oppvekstlandet og *her* til foreldrenes hjemland.

med godkjenning og økonomisk støtte fra Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo. Alle intervjuene ble transkribert og oversatt til norsk. Til sammen intervjuet jeg sju kvinner og fem menn.

Jeg la til grunn en forskningsstrategi i forskningsprosjektet der jeg søkte den beste forklaringen på mine empiriske data ved å generere abstrakte og generelle begreper med utgangspunkt i aktørenes egne kategoriseringer. Dette innebar at jeg brukte transnasjonal teori for å forstå informantenes situasjon, men at jeg i analyse og koding av intervjuene delvis tok utgangspunkt i informantenes egne beskrivelser og forståelser. Min inndeling av informantene etter familiebakgrunn og årsak til flukt var for eksempel basert på kategorier fra informantene selv. Ved å se mine informanternes erfaringer i lys av både generelle begreper og deres egne kategoriseringer ble det mulig å forstå deres opplevelse av verden.

Mange av intervjuene ble gjennomført på kafé i rolige omgivelser der informantene kunne føle seg trygge. I tillegg intervjuet jeg tre informanter på arbeidsplassen deres og to informanter i deres hjem. Jeg la vekt på å la informantene selv velge hvor de ville gjennomføre intervjuet, siden jeg tenkte at dette ville skape trygghet og tillit mellom meg og dem. Jeg brukte lydopptaker under intervjuene for å sikre meg at jeg fikk med meg det som ble sagt, og for å sikre kommunikasjon og flyt og å kunne be om utdyping og konkretisering der dette var nødvendig. Intervjuene varte mellom 45 minutter og én time. Et intervju med én av informantene varte bare i 15 minutter. Dette var den eneste informanten som virket uinteressert i å svare på spørsmålene, og jeg følte ikke at jeg klarte å vinne vedkommendes tillit. Grunnen til dette kan ha vært at vi hadde felles kjente. For øvrig besvarte hver informant alle spørsmålene. De var villige til å snakke, og intervjuene gikk fint. Noen ganger etter at båndet var slått av, fortsatte samtalen, særlig med de informantene som jeg traff på kafé. Jeg ba da om lov til å ta notater dersom det skulle bli nødvendig.

Min status som insider i både den kurdiske og den vestlige kulturen gjorde det vanskelig for meg å innta en rolle som naiv utenforstående uten forkunnskaper. I likhet med mine informanter befant jeg meg i en mellomstilling med hensyn til språk og kultur, og jeg forstod deres tilhørighet til begge kulturer som både en insider og outsider. Posisjonen som både insider og outsider var delvis en utfordring, delvis en fordel

og i alle tilfeller en erfaring som en etnisk norsk forsker sannsynligvis ikke ville ha opplevd. Det førte til at jeg måtte tenke ytterligere igjennom hvordan min bakgrunn og fremtreden påvirket kunnskapsinnhentingene i forskningsprosjektet. Ofte tok informantene det for gitt at jeg hadde informasjon om både det kurdiske samfunnet og den vesteuropeiske kulturen. Da ba jeg informantene utdype med flere eksempler for å sikre at jeg fikk den informasjonen jeg trengte. Jeg reflekterte over mange slike aspekter ved egen situering som forsker. Jeg er ikke migrantbarn og forlot selv Kurdistan som ung voksen, men jeg har heller ikke tilbrakt hele livet mitt i Kurdistan. Jeg lignet på mange måter mine informanter med hensyn til både utdanningsnivå og bakgrunn. Selv om de var andregenerasjon og jeg førstegenerasjonsmigrant, var jeg en kurder som forsket på andre kurdere, ikke en etnisk norsk som forsket på migranter til Norge. Jeg og informantene hadde også felles språk, og med to unntak, ble intervjuene foretatt på kurdisk. Det bidro også til at informantene forutsatte og dro nytte av at vi i intervjusamtalen hadde et utvidet felles repertoar av språklige ressurser og erfaringer, og på dette grunnlaget opplevde jeg at informantene initierte transspråklige praksiser med trekk fra kurdisk, engelsk og norsk i løpet av intervjuet.

Diskusjon av resultater

I det følgende vil jeg presentere utdrag av historiene til noen av de tolv informantene. Jeg har valgt ut de informantene i mitt materiale som best kan tematisere ulike aspekter ved forhandling av identitet og bruk av språk. Disse informantene representerer også to ulike familiebakgrunner. Noen av dem kan ses på som representanter for en gruppe blant informantene der foreldrene hadde flyktet på 80-tallet (G1). Andre representerer derimot gruppen av informanter med foreldre som hadde flyktet fra Kurdistan på 90-tallet etter innføringen av kurdisk selvstyre i den kurdiske delen av Irak (G2). Informantene fra begge grupper var i oppveksten involvert i transnasjonale praksiser sammen med sine foreldre. Senere i livet fortsatte ungdommene fra begge kategorier med transnasjonal aktivitet, men da avtegnet det seg forskjeller mellom ungdommene i G1 og G2. De fleste av informantene som kom fra *peshmerga*-familier valgte for eksempel å flytte tilbake på egen hånd. I den andre gruppen skjedde retur derimot som følge av foreldrenes be-

slutning. Selv om den transnasjonale praksisen i form av retur var en konsekvens av den gunstige økonomiske situasjonen på tidspunktet for begge gruppene, var det å komme tilbake for informantene i G1 å oppfylle foreldrenes drøm om en gang å kunne flytte tilbake til Kurdistan.⁷ I tillegg må vi ikke glemme at de to gruppene var forskjellige med hensyn til alder. Informantene som hadde foreldre som flyktet på 80-tallet (G1), hadde dratt tilbake til Kurdistan alene og var på intervju-tidspunktet mellom 29 og 33 år. De var eldre enn ungdommene fra den andre gruppen (G2), som var mellom 19 og 23 år.

Forholdet til oppvekstlandets identitet⁸ blant informantene i G1 var preget av en diskret vestlig identitet. I G2 var det derimot lettere å få øye på oppvekstlandets identitet. Når det gjelder den kurdiske identiteten hos G1, så kom denne til uttrykk som en politisk refleksjon over nasjonal identitet gjennom ungdommenes betoning av at de var kurdere og ikke irakere. For den andre gruppen (G2) ble kurdisk identitet derimot manifestert gjennom kurdisk musikk, nasjonaldrakt og det å fortelle om kurdisk kultur.

Ettersom jeg og informantene hadde felles språk og lik bakgrunn, transspråket informantene med meg gjennom store deler av intervju-situasjonen. De transspråklige praksisene i intervjuene var ikke en følge av en bevisst metodologisk strategi fra min side, men et resultat av kommunikasjonskonteksten og deltakernes antakelser om at vi i intervjuet hadde en felles tilgang til kunnskap og kompetanse innen språklige og sosiale praksiser fra et transnasjonalt felt. Informantenes transspråking og temaene over – identitet og språk – vil bli gjenstand for mer inngående drøfting senere i artikkelen, men jeg skal nå gi to generelle eksempler på hvordan transspråking artet seg i intervjuene.

⁷ Flere studier viser til en tendens til ønske om retur til Kurdistan blant foreldregenerasjonen som flyktet fra landet på 80-tallet, se for eksempel (Alinia, 2004, s. 329; Wahlbeck, 1999, s. 5, 53). Flere av informantene som hadde foreldre som flyktet på 80-tallet, nevnte også at foreldrene ønsket å dra tilbake en dag.

⁸ I omtalen av ungdommenes identitet bruker jeg uttrykkene «vestlig», «kurdisk», «foreldrenes identitet, eller kurdisk» og «oppvekstlandets identitet». Dette fordi det ville være tungvint å ramse opp nasjonalitetsbetegnelsene for de ulike oppvekstlandene siden informantene var fra fem forskjellige land.

jeg ga dem kurdisk mat, og så lærte dem kurdisk dans og sånn. De likte det veldig godt. Jeg følte meg veldig kurdisk da. Jeg delte mine kurdiske tradisjoner.

Foreldregenerasjonen som flyktet fra Saddam Hussein sin undertrykkelse av kurderne på 80-tallet, oppdro derimot sine barn med utgangspunkt i et helt annet syn på kurdisk språk og identitet. For denne generasjonen var det viktig å bringe det kurdiske språket videre til sine barn ettersom bruk av kurdisk språk og kultur delvis var forbudt i foreldrenes hjemland på tidspunktet for flukten. Identiteten til disse ungdommene var påvirket av oppveksten i oppvekstlandet. Likevel var den sterkt preget av kurdisk historie og den kurdiske saken som deres foreldre var opptatt av. Denne forklaringen reflekteres i beskrivelsene som informantene Hersh (31) og Kani (29) gir av sin kurdiske identitet:

Jeg pleier å si at jeg er kurder. Da jeg ble spurt i Storbritannia, sa jeg også at: «Jeg er kurder». Når de ikke visste hvor Kurdistan var, brukte jeg flere minutter på å forklare hvor Kurdistan ligger. Jeg har aldri sagt at jeg er iraker. Mine venner der visste hvor forskjellige kurdere er fra persere og arabere. De lærte seg til og med noen kurdiske ord. Jeg ville ikke at folk skulle tro at jeg er iraker – ikke fordi jeg er rasist, men fordi jeg ikke er iraker.

Jeg pleide alltid å si at jeg er fra Kurdistan, har aldri sagt at jeg er fra Irak. Dette er noe som vi blir lært opp til hjemme. Folk spurte ofte hvor Kurdistan var. De trodde jeg var fra den tyrkiske delen. Men jeg måtte forklare at jeg var fra den irakiske delen. Til slutt måtte du uansett ha «Irak» med [Informanten ler mens hun sier det.]. [...] Jeg prøvde å forklare at vi kurdere har vårt eget språk.

Som vi ser, hadde ikke informantene egne erfaringer med undertrykkelse på etnisk grunnlag, men historien om kurdernes kamp var blitt formidlet til dem fra foreldre, slektninger, massemedier og i det kurdiske miljøet. Det er naturlig å anta at bakgrunnen for foreldrenes flukt kan ha påvirket identitet og bruk av det kurdiske språket blant neste generasjon. Dette har medført at informantenes kurdiske identitet er forankret i motstand mot arabisk, persisk og tyrkisk identitet. Følelsen av manglende tilhørighet til statene Kurdistan er delt inn i, er med andre ord blitt en del av informantens kurdiske identitet. Hersh og Kani og flere av de

andre med foreldre som flyktet på 80-tallet, konstruerte på denne måten sin kurdiske identitet primært som en motsetning til de statsbærende nasjonale identitetene i foreldrenes hjemland, ikke i kontrast til oppvekstlandets nasjonale identitet.

Informantene Hersh og Kani er også gode eksempler på at en vestlig kurdiske generasjon – i likhet med alle andre kurdere som bor i et annet land – har en felles opplevelse av at omgivelsene stiller spørsmål ved deres kurdiske identitet fordi omverdenen ofte ikke kjenner til kurdere og Kurdistan. Både Hersh og Kani bruker språk som strategi for å formidle kurdernes behov for å bli sett på som en vanlig nasjon til tross for at de ikke har en egen stat. Dermed fremheves betydningen av det kurdiske språket som en identitetsmarkør. Språk er nært knyttet til identitet, og vår egen og andres forståelse av vår identitet formidles gjennom språket. Gjennom sine kurdiske språkferdigheter kunne ungdommene bevare og bevise sin identitet som kurder i oppvekstlandet.

Som det fremgår av sitatet ovenfor, lærte Hersh sine britiske venner kurdiske ord og uttrykk. Ved å introdusere kurdiske ord kunne Hersh potensielt inkludere sine venner i et felt for transspråking som muliggjorde presentasjon av en transnasjonal identitet som inkluderte *kurdiskhet* som en relevant størrelse. I tillegg utgjorde bruken av transspråking og introduksjon av kurdiske ord en motstandsstrategi for å unngå å bli tatt som araber eller tyrker. Informantens transspråking reflekterte på denne måten hans transnasjonale identitet og erfaringer fra det transnasjonale sosiale feltet som han var en del av. Dette fullstendige språklige registeret inneholdt også spor av informantens og hans families personlige historier og erfaringer som migranter med flukt og politisk opposisjon på 80-tallet.

Språk var ikke bare et viktig identitetsskapende element for foreldregenerasjonen. Informantene selv brukte også språk på ulike måter for å uttrykke identitet knyttet til både oppvekstlandet og foreldrenes hjemland. Det er med andre ord en tett kobling mellom identitet og språkbeherskelse. Samtidig kunne også manglende beherskelse av kurdiske ord fungere som identitetsmarkør, noe informantene selv bemerket. I intervjuet kobler for eksempel Hersh sin vestlighet til sine ferdigheter på oppvekstlandets språk slik:

sjonalspråkene, men en kvalitativt ny språkpraksis der begge språkene gikk opp i en ny helhet. Det var samtidig informantenes sammenfallende flerspråklige ferdigheter som gjorde det mulig for dem å veksle mellom identiteter relativt uanstrengt. Ungdommenes transspråklighet var med på å muliggjøre en identitetsproduksjon som overskrider nasjonalstatens grenser. Dersom intervjuene hadde vært preget av enspråklighet eller vekslende tospråklighet hadde det vært utfordrende for informantene å formidle sin transnasjonale identitet.

Forhandlingen av identitet og informantenes handlingsrom i transspråklige praksiser vil med andre ord også påvirkes av deres flerspråklige kompetanse. Ungdommenes flerspråklige ferdigheter utgjorde en form for lingvistisk multikompetanse (Cook, 2016) – en kompetansemessig helhet der summen var mer enn delene, altså enkelt-språkene. I tråd med Cooks begrep preget flerspråkligheten dem ikke bare rent språklig, men påvirket også måten de kognitivt forholdt seg til verden på, for eksempel med hensyn til identitet. I kraft av sin flerspråklighet besatt informantene derfor et sett av ferdigheter som var vesensforskjellig fra enspråkliges kompetanse. Etter intervjuene stod det klart for meg at språk i stor grad er sammensatte kreative praksiser.

Språket som beherskes best, forteller hvem du er

Da Hersh beskrev den vestlige siden av sin identitet, betrodde han seg til meg i kraft av min posisjon som insider, og jeg ble innviet i det som han selv opplevde som svakheter i sin beherskelse av det kurdiske språket. Hersh brukte oppvekstlandets språk til å uttrykke identifikasjon med vestlig identitet. En annen grunn til at han brukte oppvekstlandets språk var at han, ifølge ham selv, behersket dette bedre enn hjemmespråket. Hersh var ikke den eneste informanten som gjorde dette. Lana (21) bruker også oppvekstlandets språk for å identifisere seg som vestlig:

Altså, når jeg snakker og tenker, da er det på en måte norsk. Med de som kan, prater jeg norsk. Da føler jeg at jeg på en måte er fra Norge, og at jeg og den personen jeg prater med har en annen greie enn de andre. Da føler jeg meg norsk.

I likhet med Hersh var også Lana kritisk til eget nivå på hjemmespråket:

Kurdiskan min! Jeg tror det var bra sånn generelt i forhold til andre som var der. Fordi faren min prøvde å lære meg å skrive og lese kurdisk fra jeg var seks år. Men man har på en måte et norsk preg på det. Måten jeg snakker på, aksenten min, er litt annerledes enn andre kurdere også. Da jeg kom tilbake hit, så følte jeg at jeg snakket med andre ord kanskje, jeg snakker en blanding med flere kurdiske dialekter, så det blir en blanding [...] Jeg føler at alle ser på en måte at du er fra utlandet eller fra Vesten da. At de merker det med en gang, kanskje på måten jeg snakker på, og da skjønner de det. Da føler man at man er litt sånn annerledes enn de som er egentlig oppvokst her.

Erfaring av mangel på ferdigheter i kurdisk gikk igjen blant flere av ungdommene. Informantenes kurdiske språk hadde trekk som ble oppfattet som vestlig aksent både av andre kurdere og av informantene selv, med språklige spor fra oppvekstlandets språk. Det kurdiske språket deres var også en blanding av ulike dialekter, noe jeg selv hørte under intervjuene. Deres språk bar også preg av at de hadde fått morsmålsundervisning i hjemmet, og sjeldnere i formelle kontekster. Til tross for at de behersket foreldrenes dialekt og uformelle språklige koder, ble de ikke fortrolige med språket slik det brukes i formelle sammenhenger. De fleste av informantene beskrev liten grad av skrive- og lesekyndighet på kurdisk. Dette var noe de selv uoppfordret trakk frem. Ofte ble jeg med et smil fortalt følgende: «*Men jeg er fortsatt like dårlig til å skrive kurdisk. Det ser ut som jeg går i første klasse.*» De mente gjennomgående at de var blitt bedre til å snakke kurdisk etter at de hadde vendt tilbake til Kurdistan, men at folk rundt dem fortsatt kunne høre at de hadde vokst opp i utlandet.

Vi har konstatert at disse ungdommenes erfaring av hvem de er, fremstår som resultatet av flyt av symbolsk og materiell karakter på tvers av landegrensene. Andre generasjon blir sosialisert inn i regler og institusjoner i oppvekstlandet. Samtidig blir de påvirket av ideer, verdier og praksiser fra foreldrenes hjemland (Levitt & Glick-Schiller, 2004). For informantene innebærer valg av kurdisk identitet i en gitt kontekst at de har et sett felles verdier med foreldrene sine, som kurdisk språk, kultur og kjennskap til kurdisk historie. Valg av vestlig identitet i andre kontekster kommer på den andre siden til uttrykk gjennom språk, venner, hobby, smak, væremåte, tankegang og tilknytning til kulturen de vokste opp i. Informantene følte derfor behov for å håndtere sin identitet på måter som reflekterte tilknytning til begge land avhengig av kontekst.

Ungdommene beveget seg stadig mellom å være kurdisk i én kontekst og vestlig i en annen, avhengig av den konkrete situasjonen og hvem de møtte. Denne vekslingen syntes å være en normalisert og automatisert del av hverdagen for dem. Allans (30) beskrivelse bekrefter dette: «*Det er liksom naturlig når du bor i to forskjellige samfunn. Man føler at man er to ulike personer.*» Disse frasene gjentok seg under intervjuene: «*Jeg føler meg ofte/av og til vestlig, men ikke alltid,*» eller: «*Jeg føler meg generelt kurdisk, men avhengig av hvem jeg snakker med.*» Det fremgår klart av informantenes beskrivelser at deres identitet derfor vanskelig kan plasseres i forhåndskonstruerte kategorier som for eksempel utelukkende kurdisk eller vestlig. Andre generasjonens identitet er med andre ord ikke bare en videreføring av førstegenerasjonens selvforståelse. Informantene utformet følgelig sin identitet på en selvstendig måte og på bakgrunn av egne livserfaringer og opplevelser i det transnasjonale sosiale feltet som helhet (Fouron & Glick-Schiller, 2002), og ikke på enkeltsituasjoner i ett enkelt land.

Synliggjort av språk

Av informantenes erfaringer fremgår det at de, som aktører innen transnasjonale sosiale felt, blir synliggjort og kanskje også avslørt gjennom språk. Nettverket du inngår i, kan avsløre din identitet på grunnlag av fremmedartet språk, navn eller klær. Informanten Lana nevnte i sin beskrivelse ovenfor at hun ble kategorisert som utlending i foreldrenes hjemland på grunn av språket, som for lokalbefolkningen i landet definerte hvem hun var og hvor hun kom fra. Det kurdiske språket ble dermed en markør på ikke-kurdiskhet i foreldrenes hjemland. Ungdommene ble også ansett som utlendinger i oppvekstlandet på grunn av sitt utseende og navn. Dette fremgår av informantenes erfaringer under:

Hersh (31): Da jeg begynte å jobbe i Storbritannia, pleide vi å gå med navneskilt. Jeg heter (...),¹⁰ og navnet mitt var alltid vanskelig for britene å uttale. De kalte meg (...). De spurte meg ikke hvor i Storbritannia jeg hadde vokst opp. I stedet spurte de alltid om hvor jeg kom fra [...]. Her også, når jeg begynner å snakke til folk, så spør de hvor jeg kommer fra. Jeg svarer at jeg kommer fra Suleimani. Da sier de: å nei, nei, man kan høre på måten du snakker på at du er vokst opp i utlandet.

¹⁰ Informantens navn ligner på et vanlig ord på engelsk.

Mellan (30): Selv om du har vokst opp der, har høyere utdanning, er flink i språket, og har klart deg bra, spiller det ingen rolle. De så annerledes på deg, de så på deg som «sar rash». ¹¹ Men da jeg kom tilbake hit, var det ikke noe bedre her enn der. Fordi man ikke blir tatt imot som om man er herfra. De ser på deg som en utlending her også.

I henhold til dette vil ungdommenes erfaringer innen transnasjonale sosiale felt (for eksempel informantenes erfaring av hvordan de i begge samfunn stikker seg ut) virke bestemmende på deres selvfølelse og selvoppfatning. Deres erfaringer muliggjorde en tilnærming til identitet som tids- og kontekstavhengig, noe som nødvendigvis åpner for identitetsmessige skifter og motsetninger. Identitet blir dermed et spørsmål som andregenerasjon løpende må ta stilling til. Hva man svarer på spørsmål om ens identitet, vil derfor alltid komme som en reaksjon på selve spørsmålet, personen som spør og øvrig kontekst. Som vi ser, utviser disse ungdommene en transnasjonal *way of being* ved å bli involvert i grenseoverskridende sosiale relasjoner og praksiser i det transnasjonale sosiale feltet. Når informantene uttrykkelig signaliserte kurdisk eller vestlig (alt etter som) identitet gjennom handlingene, engasjerte de seg derimot i transnasjonale *ways of belonging*. Informantene kombinerte de to identifikasjonsmodusene *ways of being* og *ways of belonging* på ulike måter. De fleste av dem var for eksempel oppdratt kurdisk, med vekt på kurdisk språk og kultur, men de identifiserte seg likevel ikke som kurdiske i alle sammenhenger. *Ways of being* falt altså ikke alltid sammen med *ways of belonging*. Det kom an på den spesifikke konteksten som informantene befant seg i (jf. Levitt & Glick-Schiller, 2004).

De to identifikasjonsmodusene gjaldt også bruk av språk blant informantene. På skolen i oppvekstlandet ble det forventet at ungdommene forholdt seg til oppvekstlandets språk, mens hjemme opplevde mange av informantene at kurdisk var språket som skulle brukes innad i familien. Når informantene transspråket, brøt de ned normene om videreføring av enspråklighet som ble forfeftet både i skolen i oppvekstlandet og i hjemmet. Enspråklighet fungerte ikke alltid for de transspråkende ungdommene. De overholdt ikke de enspråklige normene og skapte et kreativt språklig felt der språket ble brukt avhengig av situasjon og person. For Hersh var målet ofte å bli sett som kurder når han trans-

¹¹ Uttrykket *sar rash* betyr bokstavelig talt «mørkhåret» og tilsvarer «utlending eller innvandrere» i kurdisk kontekst.

språket i oppvekstlandet. Gjennom sin transspråking med meg og med sine venner i oppvekstlandet skapte informanten et felt som var kjennetegnet av kreativitet, meningsdannelse og utforskning av språkernes muligheter. For ungdommene fungerte feltet som en ressurs der konteksten gjorde det nødvendig. Transnasjonale *ways of being* forstått som å forholde seg til ett språk om gangen i kommunikasjonen, gikk med andre ord ikke hånd i hånd med ungdommenes transnasjonale *ways of belonging* i form av deres selvvalgte språklige praksiser. I likhet med valg av identitet var valg av språk avhengig av kontekst. Det var informantene selv som avgjorde hvilken identitet de skulle fremstå med, og hvilket språk de skulle bruke i kommunikasjonen.

Avslutning

Selv om ungdommene jeg intervjuet, videreførte sentrale aspekter av foreldrenes identitet, utformet de likevel en egen identitet ved å kombinere elementer fra både kurdisk og vestlig kultur. De hadde fått inngående kjennskap til begge kulturer gjennom sin oppvekst i et transnasjonalt sosialt felt (Levitt & Glick-Schiller, 2004) og kunne bruke dette som ressurs i sin identitetsdannelse.

Språk var viktig for foreldregenerasjonen, men informantene brukte også selv språket på mange forskjellige måter for å uttrykke identitet. Resultatene fra studien tyder på en tett kobling mellom identitet og språkbruk. Ungdommenes opplevelse av sin identitet var tett forbundet med blant annet deres beherskelse av to språk. De så generelt på seg selv som ressurssterke, og språkene ga dem makt til å uttrykke seg. Det vestlige språket var sentralt for deres identitet ved å ha fungert som deres hovedspråk i oppveksten. Informantene hadde hovedsakelig tenkt og uttrykt seg på oppvekstlandets språk, noe som var en ressurs, men også utgjorde en potensiell begrensning i det transnasjonale feltet. De beskrev liten grad av skrive- og lesekyndighet på kurdisk og opplevde at språket avslørte dem i møte med kurdere fra foreldrenes hjemland. Disse informantene ville hatt større muligheter til selv å råde over sine identitetsuttrykk dersom skolen hadde lagt vekt på undervisning i hjemmespråket på lik linje med opplæring i nasjonalspråket. Hvis hjemmespråket bare blir brukt i hjemmet og ikke i formelle sammenhenger, vil brukerne gå glipp av skriftkyndighet på dette språket, og det vil få mindre verdi som

ressurs for flerspråklige, transnasjonale aktører. Ungdommene hadde en transnasjonal identitet og valgte å uttrykke og beskrive denne identiteten gjennom språkbruk når konteksten la til rette for det. Deres måte å språke på reflekterte derfor innholdet i det de sa, for eksempel når de ga uttrykk for at identitet var betinget av kontekst, og at de følte seg både vestlig og kurdisk alt etter som. Deres språkbruk var også preget av transspråking. Denne var motivert både av kommunikasjons- og identitetsmessige hensyn. Ved å transspråke ga informantene uttrykk for kreativitet samtidig som det bidro til meningsdannelse innen det transnasjonale sosiale feltet. Deres identitet var ikke bare kurdisk-norsk, kurdisk eller engelsk og så videre. Dette gjorde det lettere for dem å delta i et felt på tvers av nasjonalstatene. Det at ungdommene hadde mulighet til å transspråke, gjorde det lettere for dem å uttrykke seg uten at de måtte anstrenge seg for å forholde seg til nasjonalspråkenes rammer. For informantene og for andre språkbrukere i samme situasjon er det viktig at de får mulighet til å bruke begge språk og uttrykke sin identitet uavhengig av nasjonalstatens rammer. Resultatene av studien tyder på at det kan være hensiktsmessig å satse på hjemmespråket som et eget undervisningsfag i skolen i oppvekstlandet, samt mer bruk av hjemmespråket generelt i undervisningen, for eksempel gjennom pedagogisk transspråking. Dette kunne gitt informantene bedre betingelser for å uttrykke flere sider av sin transnasjonale identitet og vært en kilde til språklig selvtilitt, mestring og identitetsmessig stolthet for dem og andre i samme situasjon.

Studien viste også at måten ungdommene aktivt konstruerte identitet og brukte språket på, ikke var forankret i enten oppvekstlandet eller foreldrenes hjemland, men basert på deres plassering i det transnasjonale feltet og hovedsakelig utformet av informantene selv. Ungdommene hadde informasjon og erfaringer fra begge land. De kombinerte selv aktivt de to identifikasjonsmodusene *ways of being* og *ways of belonging* på ulike måter avhengig av den spesifikke konteksten. Dette viser at en persons identitet oppstår gjennom utforskning og oppdagelse og er et resultat av erfaringer som ikke kan fanges inn i form av entydige svar på spørsmål om identitet.

Deres refleksjoner over egen identitet og valg av språk kan ha vært preget av å ha fremkommet i møte med en forsker med delvis samme bakgrunn som ungdommene selv. Min status som tospråklig insider i både den vestlige og den kurdiske kulturen kan ha påvirket informantene

til å vektlegge bestemte sider ved sin kurdiske og vestlige identitet og sin bruk av språk. Dette kan ha virket begrensende på perspektivene jeg fikk frem. Samtidig bidro min bakgrunn til å skape en kontekst under intervjuene der informantene hadde anledning til å utføre selvpresentasjon gjennom et utvidet sett av språklige ressurser. Det fremkom dermed hvilken rolle språket spilte i deres identitetsforhandling.

Referanseliste

- Akkaya, A. H. (2012). Kurdish diaspora: creating new contingencies in trans-national space. I G. Tsolidis (Red.), *Identities in transition* (s. 57–68). Oxford, UK: Inter Disciplinary Press. <https://biblio.ugent.be/publication/3101227/file/6783524.pdf>
- Alinia, M. (2004). *Spaces of diaspora: Kurdish identities, experiences of otherness and politics of belonging* (Doktoravhandling). Department of Sociology, University of Göteborg.
- Alinia, M. & Eliassi, B. (2014). Temporal and generational impact on identity, home(land) and politics of belonging among the Kurdish diaspora. *Nordic Journal of Migration Research*, 4(2), 73–81.
- Beiler, I. R. (2021). Marked and unmarked translanguaging in accelerated, mainstream, and sheltered English classrooms. *Multilingua: Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 40(1), 107–138. <https://doi.org/10.1515/multi-2020-0022>
- Canagarajah, S. (2007). The ecology of global English. *International Multilingual Research Journal*, 1(2), 89–100.
- Cook, V. J. (2016). Premises of Multi-Competence. I V. Cook & Li Wei (Red.), *The Cambridge Handbook of Linguistic Multi-Competence* (s. 1–25). Cambridge: Cambridge University Press.
- Dewilde, J. & Beiler, I. R. (2021). *Pilotstudie om bruk av flerspråklige strategier og ressurser i opplæring for voksne innvandrere* (Sluttrapport, Universitetet i Oslo). <https://www.uv.uio.no/ils/forskning/prosjekter/pilotstudie-flerspråklige-strategier-ressurser-opp/sluttrapport-pilotprosjektet-uio.pdf>
- Emanuelsson, A.-C. (2008). *Transnational dynamics of return and the potential role of the Kurdish diaspora in developing the Kurdistan region*. Shrivenham: Defence Academy of the United Kingdom, Advanced Research and Assessment Group, Special Series 08 (31), de-

- sementer 2008. https://www.files.ethz.ch/isn/98210/2009_03_transnational.pdf
- Fouron, G. E. & Glick-Schiller, N. (2002). The generation of identity: Redefining the second generation within a transnational social field. I P. Levitt & M. C. Waters (Red.), *The changing face of home: The transnational lives of the second generation* (s. 168–208). New York: Russell Sage Foundation.
- García, O. & Li Wei (2019). *Transspråking: Språk, tospråklighet og opplæring*, oversatt av Inger Sverreson Holmes, Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Gran, E. (2008). *Imagining the transnational lives of Iraqi Kurds* (Doktoravhandling). Oslo: Unipub.
- Guarnizo, L. E. & Smith, M. P. (1998). The locations of transnationalism. I L. E. Guarnizo & M. P. Smith (Red.), *Transnationalism from below* (s. 3–31). New Brunswick: Transaction Publishers.
- Jenkins, R. (1992). *Pierre Bourdieu*. London: Routledge.
- Johnsen, R. V. (2021). *Flerspråklig ungdom og familien: Språklige praksiser, aktørskap og identiteter* (Doktoravhandling). Norges arktiske universitet, Tromsø.
- Jones-Correa, M. (2002). The Study of transnationalism among the children of immigrants: Where we are and where we should be headed. I P. Levitt & M. C. Waters (Red.), *The changing face of home: The transnational lives of the second generation* (s. 221–241). New York: Russell Sage Foundation.
- Karim, S. A. (2018). *Oppvekst i transnasjonale sosiale felt: En kvalitativ studie blant andregenerasjon med kurdisk bakgrunn i foreldrenes hjemland* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo). Hentet fra: https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/61658/Oppvekst-itransnasjonale_sosiale-felt.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Levitt, P. & Glick-Schiller, N. (2004). Conceptualizing simultaneity: A transnational social field perspective on society. *International Migration Review*, 38(145), 1–49.
- Levitt, P. & Jaworsky N. B. (2007). Transnational migration studies: Past developments and future trends. *Annual Review of Sociology*, 33, 129–156. <http://www.jstor.org/stable/29737757>
- Levitt, P. & Waters, M. C. (2002). Introduction. I P. Levitt & M. C. Waters (Red.), *The changing face of home: The transnational lives of*

- the second generation* (s. 1–30). New York: Russell Sage Foundation.
- Li Wei (2011). Moment analysis and translanguaging space: Discursive construction of identities by multilingual Chinese youths in Britain. *Journal of Pragmatics*, 43, 1222–1235.
- Lortz, M. G. (2005). *Willing to face death: A history of Kurdish military forces – the Peshmerga – from the Ottoman Empire to present-day Iraq* (Masteroppgave, Florida State University). Hentet fra: <https://fsu.digital.flvc.org/islandora/object/fsu:175614/datastream/PDF/view>
- McKiernan, K. (2006). *The Kurds: A people in search of their homeland*. New York: St. Martin's Press.
- Nibbs, F. G. & Brettell, C. B. (2016). *Identity and the second generation: How children of immigrants find their space*. Nashville: Vanderbilt University Press.
- Smith, R. C. (2002). Life course, generation, and social location as factors shaping second generation transnational life. I P. Levitt & M. C. Waters (Red.), *The changing face of home: The transnational lives of the second generation* (s. 145–167). New York: Russell Sage Foundation.
- Soja, E. (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and other real-and-imagined places*. Oxford: Blackwell.
- Tjora, A. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Toivanen, M. (2014). The visual lexica of (national) belonging and non-belonging in the accounts of young Kurds in Finland. *Nordic Journal of Migration Research*, 4(4), 192–200.
- Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*. London: Routledge.
- Vindheim, J. B. (2016). *Kurdistan stiger fram*. Oslo: Kolofon forlag.
- Wahlbeck, Ö. (1999). *Kurdish diasporas: A comparative study of Kurdish refugee communities*. London: Macmillan Press.
- Williams, C. (1996). Secondary education: Teaching in the bilingual situation. I C. Williams, G. Lewis & C. Baker (Red.), *The language policy: taking stock* (s. 39–78). Llangefni, Storbritannia: CAI.
- Williams, C. (2002). A language gained: A study of language immersion at 11-16 years of age. I G. W. Lewis & H. G. Ff. Roberts (Red.), *Education Transactions Series B: General* (s. 1–56). Bangor, Storbritannia: School of Education, University of Wales.

Worldfinance. (2017, 20. april). The impact of economic sanctions.

<https://www.worldfinance.com/special-reports/the-impact-of-economic-sanctions>

Abstract

Drawing on transnational and translanguaging perspectives, the article examines language negotiation and identity negotiation among second-generation youths with Kurdish background who grew up in Western Europe and later returned to their parents' homeland, the southern part of Kurdistan (in the north of Iraq). The data are sourced from semi-structured interviews with 12 young informants from this group. A brief account of the history of Kurdish migration serves as necessary background information. In the theoretical framework, I focus on identity and language based on Levitt and Glick-Schiller's (2004) understanding of transnational social fields. A key finding in the article is that the background for the migration of the parental generation affects the informants' language and identity negotiation. The youths were socialized into rules and institutions in the country of upbringing, whilst simultaneously being exposed to ideas, values and practices from the home country of their parents. In the process of identity formation, the youths searched for symbols, references and meaning in various contexts in order to construct an understanding of self. Their own experience of their identity was closely connected to their proficiency in two languages. Their ability to speak Kurdish enabled them to express their Kurdish identity. The language in the country of upbringing was also central for their understanding of self by virtue of having served as their main language outside the home. The informants felt a connection to two societies. They were therefore able to identify with both countries according to preference and context.

Keywords: Transnationalism, transnational social fields, transnational identity, translanguaging, Kurdistan